

І. В. Тараненко,
д. е. н., доцент, завідувач кафедри маркетингу,
Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпропетровськ

СИСТЕМОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФАКТОРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ ІННОВАЦІЙНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН

I. Taranenko,
Doctor of Economics, associate professor,
Head of the Marketing Department, Alfred Nobel University, Dnipropetrovs'k

SYSTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF FACTOR PROVIDING THE COUNTRIES INNOVATION COMPETITIVENESS STRATEGIES

Визнання інноваційного імперативу глобальної конкурентоспроможності обумовлює доцільність розробки стратегій інноваційної конкурентоспроможності країн. У статті досліджено теоретико-методологічні аспекти формування стратегії інноваційної конкурентоспроможності на основі перетворення факторів конкурентоспроможності на інноваційно-інтеграційні конкурентні переваги. Надане авторське визначення стратегії інноваційної конкурентоспроможності. Запропоновано визначати зміст системних факторів інноваційної конкурентоспроможності країн через такі складові: стратегічна цільова спрямованість на динамічний сталий інноваційний розвиток та збалансовану інтеграцію до глобальної економіки; інтеграційно-інноваційні ресурси, залучені національною економікою до використання; інституційні та організаційні можливості — ринкові та неринкові механізми регулювання, організації і управління, які визначають здатність системи до ефективного використання інтеграційно-інноваційних ресурсів за умов глобалізованого зовнішнього середовища. Розроблено структурно-логічну схему трансформації факторів конкурентоспроможності у стратегічні конкурентні переваги. Показано, що взаємодія системних факторів конкурентоспроможності створює конкурентний потенціал, який під впливом зовнішнього середовища перетворюється у стратегічні конкурентні переваги.

Recognition for innovation imperative of global competitiveness determines feasibility of developing the countries innovation-based competitiveness strategies. The article explored the theoretical and methodological aspects of innovation-based competitiveness strategy. It is grounded on transformation the factors of competitiveness into innovative and integrative competitive advantages. The definition of innovation-based competitiveness strategy is proposed. The author determines systemic factors of innovation-based competitiveness through the following components: a strategic goal orientation to dynamic innovative sustainable development and balanced integration into the global economy; innovative and integrative resources, involved in the use of the national economy; institutional and organizational capabilities — market and non-market mechanisms of regulation, organization and management, which determine the system's ability to effectively use innovative and integrative resources under the globalized environment conditions. The structural and logical scheme of transformation competitiveness factors in strategic competitive advantage is developed. It is shown that the interaction of systemic factors of competitiveness creates competitive potential. It is transformed into a strategic competitive advantage under the influence of the external environment.

Ключові слова: інноваційна конкурентоспроможність, системні фактори конкурентоспроможності, інтеграційно-інноваційні конкурентні переваги, стратегія, ресурсний підхід, інтеграційно-інноваційні ресурси.

Key words: innovation-based competitiveness, systemic factors of competitiveness, innovative and integrative competitive advantage, strategy, resource approach, innovative and integrative resources.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Світова фінансово-економічна криза продемонструвала високий рівень нестабільності глобального конкурентного середовища та обумовила необхідність удосконалення концептуальних підходів до розробки стратегій інноваційної конкурентоспроможності підприємств,

країн, міжнародних інтеграційних угруповань з урахуванням сучасних тенденцій глобалізації та пріоритетів сталого розвитку. Одночасно зі змінами зовнішнього середовища відбувається еволюція поглядів на принципи формування і роль стратегії в діяльності економічного суб'єкта. Глибокі сутнісні суперечності глобалізаційних про-

цесів, які супроводжуються зміною технологічних укладів, постійно висуюють нові вимоги щодо перетворення факторів конкурентоспроможності на стійкі конкурентні переваги. Відповідно постає питання про адаптацію змісту стратегій інноваційної конкурентоспроможності країн до змін, які відбуваються, у контексті створення, утримання і посилення стратегічних конкурентних переваг.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми формування і реалізації стратегій на мікротамакрорівні висвітлені в працях вітчизняних та зарубіжних вчених О. Білоруса, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, М. Портера, К. Прахалада, Г. Хамела, О. Швиданенка та ін. Досліджено середовище формування стратегій, проаналізовані специфічні риси національних і міжнародних стратегій розвитку країн. Ґрунтовне вивчення факторів конкурентоспроможності міститься в дослідженнях Л. Антонюк, М. Гельвановського, Р. Гранта, В. Катькала, В. Павлової, Д. Тіса, А. Юданова, Є. Ясіна. Водночас з виникненням нових форм конкуренції на світових і національних ринках в умовах глобальної економічної нестабільності фактори інноваційної конкурентоспроможності набувають специфічного змісту, змінюється їх співвідношення, що обумовлює потребу в поглибленому дослідженні.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження теоретико-методологічних аспектів формування стратегії інноваційної конкурентоспроможності на основі перетворення факторів конкурентоспроможності на інноваційно-інтеграційні конкурентні переваги.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасній глобалізованій економіці країни прагнуть координації дій та узгодження стратегій, а метою конкуренції стає отримання найкращого результату на основі ефективного використання інноваційного потенціалу та переваг міжнародного співробітництва. Таким чином, у стратегіях конкурентоспроможності країн, поряд з інноваційною складовою, посилюється роль інтегративної компоненти.

Наявність обґрунтованої стратегії розвитку та здатність до її ефективного реалізації становить основу конкурентоспроможності. Визнання інноваційного імперативу глобальної конкурентоспроможності обумовлює доцільність розробки стратегії інноваційної конкурентоспроможності країн як комплексу взаємно узгоджених цілеспрямованих рішень і дій щодо формування та ефективно реалізації здатності національної економічної системи до забезпечення довгострокового економічного зростання, підвищення добробуту і якості життя населення, стійкого гео економічного становища країни шляхом впровадження моделі інноваційного сталого розвитку та збалансованої інтеграції до глобальної економічної системи у змагальній взаємодії з учасниками конкурентного простору, на засадах створення, утримання та посилення інтеграційно-інноваційних конкурентних переваг і підтримки оптимального співвідношення параметрів внутрішнього і зовнішнього середовища в умовах, що динамічно змінюються.

Фактори конкурентоспроможності — це умови, яким має відповідати економічний суб'єкт в єдності із зовнішнім середовищем його функціонування для формування та підтримання певного рівня конкурентоспроможності та які змінюються в процесі конкуренції. Правильне розуміння факторів інноваційної конкурентоспроможності країн

є необхідною передумовою розробки та успішної реалізації ефективної стратегії.

Визначальну роль у розкритті змісту факторів міжнародної конкурентоспроможності відіграло виокремлення М. Портером [1] чотирьох основних детермінант конкурентоспроможності:

1. Національні фактори економічного зростання, перш за все — ресурсний потенціал, необхідний для ефективно конкуренції.

2. Стан попиту на товари, що виробляються в країні.

3. Наявність та ступінь розвитку виробничої та ринкової інфраструктури (галузі-постачальники чи інші супутні галузі).

4. Економічна стратегія національних компаній, в якій втілено цілі розвитку, структуру і суперництво.

Системні зміни в глобальному конкурентному середовищі обумовили впровадження Р. Грантом, Д. Тісом, Д. Коллісом, К. Монтгомері, Г. Пізано, Е. Шуен та ін. т.з. ресурсного підходу для виявлення базових факторів конкурентоспроможності — джерел конкурентних переваг. Починаючи з 1990-х рр. ресурсний підхід широко використовується для вивчення джерел та механізмів створення і реалізації конкурентних переваг в сучасних умовах становлення суспільства знань та інноваційного типу розвитку економіки. Згідно з ресурсним підходом, у нових умовах економічної конкуренції — надзвичайного прискорення розробки та виведення на ринок продуктів, дифузії знань і технологій, опанування нових бізнес-моделей, — конкурентна позиція економічного суб'єкта в багатовимірному ринковому просторі залежить, перш за все, від внутрішнього стану, визначеного через наявність ресурсів та здатностей їх ефективного використання.

Основним фактором набуття конкурентних переваг прихильники названого підходу [2; 3; 4] вважають наявність в економічного суб'єкта стратегічних ресурсів — матеріальних, фінансових активів, людського, інтелектуального, соціального, організаційного капіталу, які дозволяють успішно реалізувати обрані стратегії.

У свою чергу, ефективно використання ресурсів забезпечується особливими якостями суб'єкта, визначеними терміном "здатності" (англ. capabilities). Теорія здатностей як складова загальної ресурсної теорії набула розвитку в працях Д. Тіса, Р. Гранта та ін. "У той час як ресурси є джерелом здатностей фірми, саме здатності є джерелом її конкурентної переваги", вказує Р. Грант [2, с. 49]. Концепція "динамічних здатностей" Д. Тіса, Г. Пізано, Е. Шуен [5] сфокусована на вмінні підтримувати та оновлювати конкурентні переваги в умовах мінливого зовнішнього середовища.

В умовах прискореного переходу до економіки знань відбувається стійке зростання ролі конкурентних переваг, отриманих не від генерації знань як таких — фундаментальних розробок, відкриттів, технічних винаходів тощо, а саме від інновацій, тобто практичного застосування комерціалізованих нововведень. Звідси найбільш важливі конкурентні переваги визначаються здатностями отримувати економічні вигоди від нововведень, а конкурентоспроможність обумовлена випереджальним створенням таких здатностей, що є відмінною ознакою країн та компаній — сучасних інноваційних лідерів [6, с. 59]. Ті, хто відстають від лідерів, програють не стільки в ресурсному забезпеченні, скільки в швидкості усвідомлення та опанування нових тенденцій інноваційного процесу. Забезпеченість матеріальними та фінансовими ресурсами не може бути вирішальним фактором конкурентоспроможності без можливості їх ефективного використання.

Таким чином, згідно з ресурсною теорією, до базових факторів конкурентоспроможності економічного суб'єкта належать ресурси — матеріальні, фінансові, людські, інформаційні, знаннєві тощо — та організаційні здатності щодо їх ефективного використання. Вченими доведено, що ресурсний підхід може бути з успіхом застосований до економічних систем будь-якого рівня — організації, регіону, країни [7, с. 6].

У літературі є два підходи до вивчення ресурсів та здатностей: перший ґрунтується на розширеному тлумаченні ресурсу та включенні здатностей до загального складу ресурсів; другий підхід підкреслює різницю між здатностями та ресурсами. Слід погодитися з Б. Клейнером [7, с. 12], що в контексті системної парадигми більш адекватним є другий підхід, за яким здатності економічної системи до ефективного використання наявних ресурсів розглядаються як окремий фактор конкурентоспроможності та специфічне джерело конкурентної переваги.

На засадах ресурсної теорії дослідники Є. Ясін та А. Яковлев виділяють два ключових фактори конкурентоспроможності національної економіки — ресурси та інститути при визначальній ролі інститутів у забезпеченні конкурентоспроможності країни [8, с. 182]. Саме інститути визначають здатність до ефективного використання наявних у країні ресурсів шляхом створення сприятливих умов для підприємництва, привабливого інвестиційного клімату, інноваційної активності.

Дослідження зміни умов формування конкурентоспроможності під впливом імпульсів глобалізації дозволило З. Адамановій виділити інституціональні та функціональні базові складові національної конкурентоспроможності. До інституціональних складових віднесено: систему ринкових інститутів; державний сектор промисловості та науки; державну промислову, зовнішньоекономічну, інноваційну політику; державну підтримку економічного розвитку (пряме фінансування, система оподаткування, регулювання економіки); конкурентні переваги; партнерство економічних агентів тощо. До функціональних складових належать: характер та масштаб впливу факторів; ефективність використання конкурентних переваг; механізми державної політики в різних сферах; спрямованість та ефективність функціонування елементів національної економічної системи; величина трансакційних витрат в економіці; реалізація заходів державного регулювання; поведінка економічних агентів та ін. [9, с. 20].

Аналіз наведених підходів дозволяє виокремити якнайменше два базових фактори конкурентоспроможності: наявність ресурсів та можливості (здатності) їх реалізації, що відповідає основним положенням ресурсної теорії. Водночас слід погодитись з І. Богомоловою, Є. Хохловим, Я. Жалілом щодо існування ще одного фактора, який вони умовно називають мотивом для створення можливостей ефективного використання наявних та потенційних ресурсів [10; 11]. Формування конкурентоспроможності національної економіки обумовлене певним мотивом — прагненням до досягнення кращих умов життєдіяльності суспільства, ґрунтується на наявності реальних та потенційних ресурсів для реалізації мотиву і забезпечується спроможністю ефективно взаємодіяти із зовнішнім конкурентним середовищем.

На думку дослідника М. Гельвановського, усі фактори конкурентоспроможності можна звести до трьох найважливіших. Це — ресурсні фактори, на яких ґрунтується вся господарська діяльність; фактори, що забезпечують ефективність використання ресурсів; стратегії роз-

витку суб'єкта конкурентних відносин у часі та просторі [12, с. 37—38].

Закономірності динаміки сучасного розвитку на системній стадії глобалізації обумовлюють зміну пріоритетів у визначенні джерел конкурентних переваг. Слід цілком погодитися з позицією В. Катькала, який висуває припущення щодо формування на початку 2000-х рр. нової парадигми стратегій для постіндустріальної економіки, яка базується на синтезі (взаємодоповненні) внутрішніх і зовнішніх джерел конкурентних переваг в умовах глобалізації, поширення мережевої організації економіки, впровадження стратегічних інновацій та управління знаннями [3, с. 6].

Зважаючи на це, фактори конкурентоспроможності країн слід розглядати в двох взаємопов'язаних аспектах: інноваційному та глобалізаційно-інтеграційному. Інноваційний аспект розкриває зміст факторів конкурентоспроможності з точки зору їх спрямованості на здійснення (забезпечення) інноваційної діяльності. До інноваційних факторів конкурентоспроможності слід, у першу чергу, віднести:

— ресурси: інтелектуальні, технологічні, науково-технічні, інформаційні тощо, а також традиційні, що використовуються в інноваційній діяльності та набувають інноваційного змісту;

— інституціональні умови, організаційні можливості (здатності), які забезпечують інноваційну діяльність та безперервність інноваційних процесів;

— інноваційні стратегії розвитку.

Глобалізаційно-інтеграційний аспект відображає вплив глобалізованого економічного середовища та розширення змісту факторів конкурентоспроможності за рахунок:

— ресурсів, генерованих на міжнародному (світовому, глобальному) рівні та залучених до національної економіки, або створених усередині країни за участю іноземного капіталу, з використанням запозичених (імпортованих) технологій, знань тощо;

— ринкових та інституціональних умов і можливостей використання ресурсів, які складаються за межами країни і набувають особливого значення на етапі системної глобалізації;

— інтегративних стратегій, які базуються на міжнародних взаємодіях.

Набуття ключового значення інтелектуальним та інформаційним ресурсами в механізмах інноваційної конкуренції та глобального економічного розвитку, а також активні процеси інституціональних перетворень, впровадження в практику нових організаційних, управлінських, маркетингових інструментів та моделей обумовлюють необхідність постійного вдосконалення методологічного апарату дослідження факторів інноваційної конкурентоспроможності країн як основи конкурентних переваг на засадах синтезу системної парадигми Я. Корнаї [13] та базових положень загальної теорії систем [14].

Автор виходить з тлумачення поняття "фактор" в економічному контексті, як "умови, причини, параметру, показника, що здійснює вплив на економічний процес та результат цього процесу" [15, с. 161]. Згідно з принципами системного дослідження конкурентоспроможності, визначальна роль у процесі формування будь-якої системи належить системоутворюючому фактору, яким, на думку багатьох вчених, виступає мета системної діяльності [14]. Виокремлення "генеральної" мети функціонування складної багаторівневої економічної системи та підпорядкованих їй цілей нижчих рівнів передбачає наявність низки системоутворюючих факторів і створює підґрунтя для поглибленого вивчення механізмів формування конкурен-

Таблиця 1. Системні фактори конкурентоспроможності країни

Автори	Фактори		
М. Портер	Стратегія та структура фірм	Факторні умови (ресурсний потенціал)	Умови попиту Кластерні взаємодії Роль держави
Р. Рамелт, Р. Грант, Б. Вернерфельт, Д. Тіс, Б. Клейнер	-	Ресурси	Здатності (організаційні, динамічні) ефективного використання ресурсів
М. Гельвановський	Стратегії розвитку	Ресурси	Можливості ефективного використання ресурсів
С. Ясін, А. Яковлев	-	Ресурси	Інститути
І. Богомолова, С. Хохлов, Я. Жаліло	Мотиви і очікування	Ресурси	Можливості використання наявних та потенційних ресурсів
Авторська позиція	Стратегічна цільова спрямованість: стратегія інтегрованого інноваційного розвитку	Ресурси: традиційні та інноваційні, в т. ч. глобальні, що залучені до використання	Можливості ефективного використання ресурсів: інституційні умови, організаційні здатності

Джерело: складено за результатами узагальнення джерел [1—8; 10—12; 15].

тоспроможності. У свою чергу, під системозабезпечуючими факторами слід розуміти базові умови, що забезпечують функціонування системи, здійснюють вплив на діяльність системи та на результат цієї діяльності.

Грунтуючись на визнанні системного характеру конкурентоспроможності [9], слід вважати, що поєднання системоутворюючих та системозабезпечуючих факторів становить собою сукупність системних факторів конкурентоспроможності, які обумовлюють формування системи як цілісного організму, підтримують її функціонування та самовідтворення, забезпечують досягнення поставлених цілей. Підходи до змісту системних факторів конкурентоспроможності, у т.ч. позиція автора, наведено в таблиці 1.

Можна погодитись з вченими, які визначають конкурентний потенціал економічного суб'єкта через його внутрішні (ресурсний, інноваційний, управлінський, маркетинговий потенціал) та зовнішні (ринковий потенціал) конкурентні можливості [16, с. 122—123] та вважати, що результатом взаємодії системних факторів конкурентоспроможності країни є її конкурентний потенціал.

Взаємодія системних факторів конкурентоспроможності створює конкурентний потенціал, який під впливом зовнішнього середовища перетворюється у стратегічні конкурентні переваги, що становлять основу конкурентоспроможності в довгостроковому періоді (рис. 1).

Таким чином, стратегія конкурентоспроможності визначає цільові орієнтири конкурентоспроможності та засоби їх досягнення у взаємодії з зовнішнім середовищем

і забезпечує просування від формування конкурентного потенціалу, через створення і утримання конкурентних переваг, до цільового рівня конкурентоспроможності.

Для запобігання змістовому ототожненню понять "фактори конкурентоспроможності" та "конкурентні переваги" необхідно визначити їх співвідношення. Фактори конкурентоспроможності становлять потенціал для формування конкурентних переваг, який потребує адекватних зусиль для його реалізації. Конкурентні переваги становлять собою сукупність позитивних факторів, що забезпечують конкурентоспроможність економічних систем, та проявляються у взаємодії з іншими системами в конкурентному середовищі.

Для співвіднесення факторів конкурентоспроможності з відповідними конкурентними перевагами доцільно скористатися підходом М. Гельвановського [12, с. 38], який виокремлює групи конкурентних переваг:

- ресурсні — володіння ресурсами специфічної якості або особливої кількості;
- операційні — характеристика ступеня чи ефективності використання наявних переваг;
- програмно-стратегічні — наявність певної стратегії розвитку суб'єкта — носія конкурентних переваг та якість цієї стратегії.

Такий підхід дозволяє розкрити внутрішній зв'язок системних факторів конкурентоспроможності та стратегічних конкурентних переваг наступним чином:

- стратегічна цільова спрямованість — програмно-стратегічні конкурентні переваги;

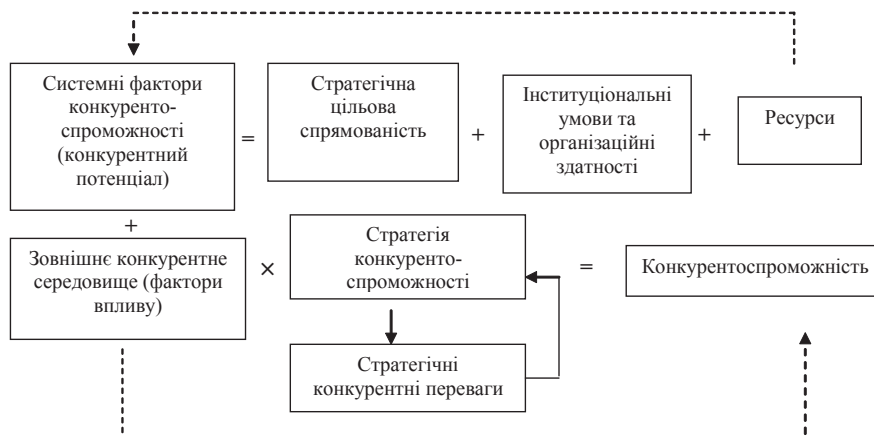

Рис. 1. Структурно-логічна схема трансформації факторів конкурентоспроможності у стратегічні конкурентні переваги

— ресурси системи — ресурсні стратегічні переваги;
 — інституційні умови та можливості (організаційні здатності) системи стосовно ефективності використання ресурсів — інституційно-організаційні стратегічні переваги.

Звідси випливає авторське бачення системних факторів інноваційної конкурентоспроможності країни, яке базується на узагальненні основних положень системної парадигми Я. Корнаї [13], ресурсної теорії організації економіки [2—5], наукового доробку вітчизняних та зарубіжних вчених стосовно умов та механізмів забезпечення конкурентоспроможності економічних суб'єктів мікро-, мезо-, макrorівня в глобалізованому конкурентному середовищі [1; 9; 11; 12], та включає такі блоки:

1) стратегічна цільова спрямованість на динамічний сталий інноваційний розвиток та збалансовану інтеграцію до глобальної економічної системи;

2) ресурси — інноваційні (інтеграційно-інноваційні), у т. ч. глобальні, залучені системою до використання;

3) інституційні та організаційні можливості — ринкові та неринкові механізми регулювання, організації і управління, які визначають здатності системи до ефективного використання інноваційних ресурсів за умов глобалізованого зовнішнього середовища.

Названі системні фактори лежать в основі процесу формування і забезпечення інноваційної конкурентоспроможності країн, оскільки цей процес:

— підпорядковується мотиву досягнення певної стратегічної мети — забезпеченню кращих умов життєдіяльності та підвищенню добробуту в довгостроковому періоді на засадах інноваційного сталого розвитку;

— ґрунтується на наявності інноваційних ресурсів, необхідних для реалізації мотиву (досягнення мети);

— забезпечується можливостями ефективно використовувати ресурси у взаємодії із зовнішнім середовищем.

З появою нових сутнісних ознак конкуренції на глобальному ринку змінюється співвідношення факторів інноваційної конкурентоспроможності. На перший план виходять стратегічні цілі, інституційні можливості та організаційні здатності перетворення ресурсних факторів конкурентоспроможності на інноваційні конкурентні переваги, які постійно змінюються під впливом глобального середовища. Основною функцією стратегії інноваційної конкурентоспроможності є перетворення системних факторів конкурентоспроможності — складових інноваційного потенціалу на стратегічні конкурентні переваги. Тому наявність ефективної стратегії інноваційної конкурентоспроможності стає ключовою конкурентною перевагою.

В умовах інноваційної конкуренції змінюється зміст ресурсного фактора конкурентоспроможності. Традиційне трактування ресурсного фактора конкурентоспроможності країни — географічне положення, природні та кліматичні умови, наявність корисних копалин та інших природних ресурсів, накопичений людський потенціал, виробничий та інфраструктурний потенціали — розширене за рахунок включення знання, інтелектуального капіталу, нематеріальних активів (торговельні марки, патенти, науково-технічні, технологічні, управлінські розробки та ін.). Пріоритетного значення набувають інноваційні ресурси, які дозволяють подолати обмеженість традиційних ресурсів, утворюють базу для переходу до наступного технологічного укладу.

Ефективне використання інноваційних ресурсів забезпечують інституційні умови і організаційні здатності економічної системи.

До інституційних факторів інноваційної конкурентоспроможності країн можна віднести такі:

— державна економічна політика в галузі освіти, науки, інноваційного розвитку, підприємництва, конкуренції;

— формування ефективних національних функціональних економічних систем на базі ієрархічно-мережових взаємодій, перш за все національних інноваційних систем (НІС);

— національне законодавство, у т. ч. охорона інтелектуальної власності;

— система освіти та ринок праці;

— взаємодія "держава — наука — виробництво" та ін.

Необхідним є усвідомлення комплексної взаємодії цих факторів у забезпеченні інноваційної конкурентоспроможності країн в контексті внутрішніх та міжсистемних економічних зв'язків.

В умовах економічної глобалізації особливого значення набувають інтеграційні фактори інноваційної конкурентоспроможності, пов'язані із взаємодіями між окремими підсистемами глобальної економічної системи із зовнішнім середовищем. Національні економіки країн, їх елементи та підсистеми (люди, підприємства, корпоративні утворення, регіони тощо) вступають у взаємодії в конкурентному просторі:

— шляхом участі в міжнародному трансфері технологій, системі міжнародної реєстрації патентів і торгових марок, міжнародній виробничій кооперації, глобальних ланцюгах створення вартості, стратегічних альянсах, інноваційних кластерах;

— через залучення до міжнародних (регіональних) угруповань країн, міжнародних організацій — СОТ, ВОІВ, МБРР, МВФ, ОЕСР, глобальних функціональних економічних систем — фінансової, інформаційної, комунікаційної, транспортної та ін.;

— за допомогою інтеграції до світового освітнього та науково-дослідного простору через наукові взаємодії, участь у міжнародних освітніх програмах, науково-технічне співробітництво тощо.

Названі інтеграційні взаємодії підсилюють дію інноваційних факторів конкурентоспроможності завдяки формуванню інституційних можливостей і організаційних здатностей ефективного використання ресурсів і виступають джерелом інноваційних конкурентних переваг.

ВИСНОВКИ

Визнання інноваційного імперативу глобальної конкурентоспроможності обумовлює доцільність розробки стратегій інноваційної конкурентоспроможності країн. Правильне розуміння факторів інноваційної конкурентоспроможності є необхідною передумовою розробки та успішної реалізації ефективної стратегії. Автором запропоновано визначення змісту системних факторів інноваційної конкурентоспроможності країн, яке включає такі блоки: 1) стратегічна цільова спрямованість на динамічний сталий інноваційний розвиток та збалансовану інтеграцію до глобальної економічної системи; 2) ресурси — інноваційні (інтеграційно-інноваційні), у т. ч. глобальні, залучені системою до використання; 3) інституційні та організаційні можливості — ринкові та неринкові механізми регулювання, організації і управління, які визначають здатності системи до ефективного використання інноваційних ресурсів за умов глобалізованого зовнішнього середовища. Взаємодія системних факторів конкурентоспроможності створює конкурентний потенціал, який під впливом зовнішнього середовища перетворюється у стратегічні конкурентні переваги, що становлять основу конкурентоспроможності в довгостроковому періоді. Цей процес відображений в розробленій автором структурно-логічній

схемі трансформації факторів конкурентоспроможності у стратегічні конкурентні переваги.

Розробка практичних заходів, спрямованих на перетворення системних факторів інноваційної конкурентоспроможності на інноваційні конкурентні переваги країн має стати предметом подальших досліджень.

Література:

1. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер; пер. с англ. — М: Международные отношения, 1993. — 896 с.
2. Грант Р.М. Ресурсная концепция конкурентных преимуществ: практические выводы для формулирования стратегии / Р.М. Грант // Вестник Санкт-Петербургского университета. — 2003. — Вып. 3 (№24). — С. 47—75. — (Серия 8: Менеджмент).
3. Катькало В.С. Место и роль ресурсной концепции в развитии теории стратегического управления / В.С. Катькало // Вестник Санкт-Петербургского университета. — 2003. — Сер. 8. — Вып. 3 (№ 24). — С. 3—17.
4. Conner K.R. A resource-based theory of the firm: knowledge versus opportunism / K.R. Conner, C.K. Prahalad // Organization Science. — 1996. — Vol. 7. — No 5. — P. 477—501.
5. Teece D.J. Dynamic Capabilities and Strategic Management / D.J. Teece, G. Pisano, A. Shuen // Strategic Management Journal. — 1997. — 18 (7). — P. 509—533.
6. Бухвалов А.В. Новые тенденции в концептуализации стратегического управления инновациями / А.В. Бухвалов, В.С. Катькало // Российский журнал менеджмента. — 2004. — №4. — С. 59—66.
7. Клейнер Г.Б. Ресурсная теория системной организации экономики / Г.Б. Клейнер // Российский журнал менеджмента. — 2011. — Т. 9. — № 3. — С. 3—28.
8. Ясин Е.Г. Конкурентоспособность и модернизация российской экономики / Е.Г. Ясин, А.А. Яковлев // Вопросы экономики. — 2004. — № 7. — С. 1—24.
9. Адаманова З.О. Системная конкурентоспособность национальной экономики в контексте инновационного развития / З.О. Адаманова // Вісник Донецького університету. — 2005. — Вип. 1. — С. 118—125. — (Сер. В: Економіка і право).
10. Богомолова И.П. Анализ формирования категории конкурентоспособность, как фактора рыночного превосходства экономических объектов / И.П. Богомолова, Е.В. Хохлов // Маркетинг в России и за рубежом. — 2005. — №1. — С. 113—119.
11. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / [Я.А. Жаліло, Я.Б. Базиліук, Я.В. Белінська та ін.]; за ред. Я.А. Жаліла. — К.: Знання, 2005. — 388 с.
12. Гельвановский М.И. Конкурентоспособность национальной экономики: проблемы статистического сопровождения: поиск методологической адекватности / М.И. Гельвановский, К.Л. Рожков, Н.И. Скрыбина. — М.: ИИЦ "Статистика России", 2009. — 383 с.
13. Kornai J. The System Paradigm / J. Kornai // Working paper. Collegium Budapest, 1998. — No 278. — P. 1—25.
14. Анохин П.К. Принципиальные вопросы общей теории функциональных систем / П.К. Анохин // Принципы системной организации функций. — М., 1973. — С. 17—62.
15. Тараненко І.В. Фактори забезпечення інноваційної конкурентоспроможності країн у глобальній економічній системі / І. В. Тараненко // Академічний огляд. Економіка та підприємництво. — 2010. — №2. — С. 160—167.

16. Аренков А.И. Конкурентный потенциал предприятия: модель и стратегия развития / А.И. Аренков, Я.Ю. Салихова, М.А. Гаврилова // Проблемы современной экономики. — 2011. — № 4. — С. 120—125.

References:

1. Porter, M. (1993), *Mezhdunarodnaja konkurencija* [The Competitive Advantage of Nations], Mezhdunarodnye otnoshenija, Moscow, Russia.
2. Grant, R.M. (2003), "Resource concept of competitive advantages: practical implications for strategy formulation", *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta, Serija 8: Menedzhment*, vol. 3, no 24, pp. 47—75.
3. Kat'kalo, V.S. (2003), "The place and role of the resource concept in the theory of strategic management", *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta, Serija 8: Menedzhment*, vol. 3, no 24, pp. 3—17.
4. Corner, K.R. and Prahalad, C.K. (1996), "A resource-based theory of the firm: knowledge versus opportunism" *Organization Science*, vol. 7, no 5, pp. 477—501.
5. Teece, D.J. Pisano, G. and Shuen, A. (1997), "Dynamic Capabilities and Strategic Management", *Strategic Management Journal*, vol. 18, no 7, pp. 509—533.
6. Buhvalov, A.V. and Kat'kalo, V.S. (2004), "New trends in the conceptualization of the strategic management of innovation", *Rossijskij zhurnal menedzhmenta*, vol. 4, pp. 59—66.
7. Klejner, G.B. (2011), "Resource theory system of economic organization", *Rossijskij zhurnal menedzhmenta*, vol. 9, no 3, pp. 3—28.
8. Jasin, E.G. and Jakovlev, A.A. (2004), "Competitiveness and modernization of the Russian economy", *Voprosy jekonomiki*, vol. 7, pp. 1—24.
9. Adamanova, Z.O. (2005), "Systemic competitiveness of the national economy in the context of innovative development", *Visnyk Donets'koho universytetu, Serija B: Ekonomika i pravo*, vol. 1, pp. 118—125.
10. Bogomolova, I.P. and Hohlov, E.V. (2005), "Analysis of formation of competitive categories, as a factor of economic superiority of market facilities", *Marketing v Rossii i za rubezhom*, vol. 1, pp. 113—119.
11. Zhalilo, Ya.A. Bazyliuk, Ya.B. and Belins'ka, Ya.V. (2005), *Konkurentosposobnost' ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [The competitiveness of Ukraine's economy in the context of globalization], Znannia, Kyiv, Ukraine.
12. Gel'vanovskij, M.I. Rozhkov, K.L. and Skrjabina, N.I. (2009), *Konkurentosposobnost' nacional'noj jekonomiki: problemy statisticheskogo soprovozhdenija: poisk metodologicheskoy adekvatnosti* [The competitiveness of the national economy: problems of statistical support: search of methodological adequacy], Information and Publishing Center "Statistika Rossii", Moscow, Russia.
13. Kornai, J. (1998), "The System Paradigm", Working paper, Collegium Budapest, vol. 278, pp. 1—25.
14. Anohin, P.K. (1973), "Fundamental questions of the general theory of functional systems", *Principy sistemnoj organizacii funkcij* [Principles of system organization functions], Moscow, Russia, pp. 17—62.
15. Taranenکو, I.V. (2010), "Factors provide innovative competitiveness of countries in the global economic system", *Academy Review*, vol. 2, pp. 160—167.
16. Arenkov, A.I. Salihova, Ja.Ju. and Gavrilova M.A. (2011), "The competitive potential of the enterprise: a model and development strategy", *Problemy sovremennoj jekonomiki*, vol. 4, pp. 120—125.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2015 р.